

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jméno autora: Mgr. Věra Kocmanová

Datum vytvoření: 1. 4. 2013

Číslo DUMu: VY_12_INOVACE_23_CJL_NP2

Ročník: I.

Český jazyk a literatura

Vzdělávací oblast: Jazykové vzdělávání a komunikace,

Estetické vzdělávání

Vzdělávací obor: Jazyk a komunikace

Tematický okruh: Pojmenování nových skutečností

Téma: Změna významu

Metodický list/anotace: Výklad s použitím interaktivní tabule

OBOHACOVÁNÍ SZ

**ZMĚNA
VÝZNAMU**

ZMĚNY V ROVINĚ SKUTEČNOSTI

Některé věci a představy zůstaly po staletí nezměněny:

- *déšť, nový, dcera, včela*

Velká část se mění:

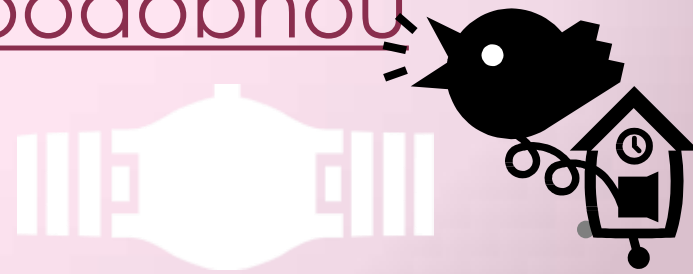
Nové věci dostávají nové jméno:

- *kulomet, posilovna, video*

Nová věc přejímá jméno

od staré (protože s ní má podobnou funkci):

- *lékař, hodinky, dům, vůz*

ZMĚNY V ROVINĚ LIDSKÉ MYSLI

ZMĚNA ZNALOSTÍ:

Podstata zůstává, mění se náš názor

– atom, sluneční soustava

ZUŽOVÁNÍ A ROZŠÍŘOVÁNÍ

VÝZNAMU:

Zužování - máslo = dříve mazadlo,

dnes pouze pokrm

- palec = dříve jakýkoliv prst

Rozšiřování - limonáda = dříve nápoj

pouze z citronu

PŘENÁŠENÍ VÝZNAMU PODLE SOUVISLOSTI

Metonymie – přenesení významu na základě věcné souvislosti

- místní: celý dům se seběhl, smazat tabuli
- časové: 28. říjen, 1.máj
- způsobové: husí kůže = strach, stopa, loket
- příčinnostní: číst Máchu, ampér
- látkové: norek = kožich,
plechy = hudeb. nástroje
- symbolické: vstoupit na trůn,
dát ruku = vstoupit do manželství

Synekdocha – zaměňování pojmenování

celku a části – nepřišla ani noha, neděle = týden, jeho oko se zalesklo

PŘENÁŠENÍ PODLE PODOBNOSTI

Metafora – přenesení pojmenování
na představu, která je původní podobná,
ačkoliv patří do jiné sféry

kočičky (hebkost srsti)
povodeň nových knih
oční jamky, bubínek v uchu
donašečská krysa, holubička, jidáš,
nechutný vtip, studená barva, sladká pomsta,
odhalit pravdu

ZMĚNY V HODNOCENÍ

ZHORŠOVÁNÍ:

- děvka (dívka)
- páchnout (vonět)

Konvalinky ve váze libě páchly.

ZLEPŠOVÁNÍ:

- znamenitý (velký, patrný)
- chutnat (mít nějakou chuť)

OSLABOVÁNÍ – ZESILOVÁNÍ - PROTIKLAD

z různých příčin je třeba vyjádřit představy
ztlumeně nebo důrazněji

LITOTES – popírá protiklad: to není slavné,
není krásná, není štíhlá

DYSFEMISMUS – nahrazuje neutrální výraz
drsnějším, sprostým: pošel, chcípl (argot, slang)

HYPERBOLA = NADSÁZKA – záměrné přepínání
skutečnosti: moře slz, čekám tu už hodinu

IRONIE – záměrné vyjádření protikladem:
to se vám povedlo

KAKOFENISMUS – užívá nadávky jako projev
něhy: ty mrško, lumpe, neřáde

EUFEMISMUS

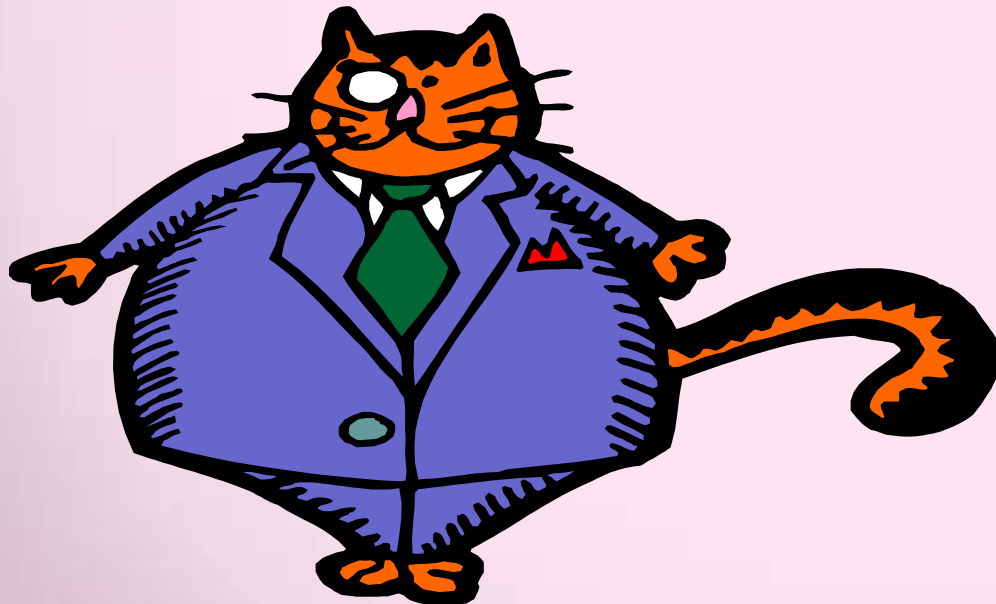
– ztlumené vyjádření trapné představy:

vypůjčil si (ukradl)

má dobrou náladu (je opilý)

korpulentní, obézní

tak tě ... (aposiopeze)

ZMĚNY V ROVINĚ JAZYKOVÉ

SYNONYMA = souznačná slova,
význam se kryje přesně

dějepis = historie, fotbal = kopaná

odchylky = kabelka, taška, batoh, kufr

ANTONYMA = slova opačného významu

Malý x velký, den x noc, krása x ošklivost

HOMONYMA = slova souzvučná

koleje, výr – vír, plot – plod, mít - mýt

DVOJTVARY = panský – pánský,

kůstka - kostka

CITACE, POUŽITÁ LITERATURA

- Zdroj klipartů: MS Office, Verze : 14.0.6123.50
- ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, ISBN 14-689-79.